

De opvattingen van mentoren over de rol van significant others bij de profielkeuze op het VMBO

Student: J.J. Kornelis (s4021363)
Begeleider: Mw. I.J.M. Wichgers
Naam 2e beoordelaar: dr. W.J. Post
Rijksuniversiteit Groningen
Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen
Bachelorwerkstuk Pedagogische Wetenschappen
juni 2023

Abstract

All students in the Dutch high school system must at some point make a choice regarding the subjects they need to follow. They can make a choice between so-called profiles (Rijksoverheid, 2021). There are certain teachers that have the job to guide their students while they have these impactful choices, these teachers are called mentors (Groothuis, & Verkuyl, 2008). Furthermore, it appears from earlier research that certain groups may have an impact on important decisions that children must make (Yazilitas et al., 2017). These groups that may have an impact on the profile choice and other choices alike are the parents, peers and other family members. These people of influence will be called significant others in this paper. However, it has not yet been determined whether this influence also affects the students in the Netherlands and how mentors are located there. The following research question has been formed to get an answer for that question: ‘What are the opinions of mentors on the vmbo regarding the role of parents, other family members, and peers in their students profiling decisions?’. Interviews with mentors who are actively working on the vmbo have been conducted in order to provide a response to the inquiry. There have been a total of ten mentors interviewed. Following that, these interviews are analyzed in Atlas.io using a thematic analysis (Flick, 2018). It appears from this analysis that mentors believe that parents have the primary role in regard to the profile choice. About half of mentors believe that peers play a role, while a small percentage also name other family members. According to the mentors children follow in their parents footsteps, this happens internally and externally. The children act on the environment and frames parents create for their children. The expectations parents have of their children also play a part when children must choose a profile. The mentors believe that their students may rely their choice of a profile on peers as well. The students frequently compare themselves to their peers and base choices of each other.

Inleiding

De profielkeuze is vaak een belangrijk moment in het voortgezet onderwijs (Tilburg University, 2023). Het kan namelijk een beslissing zijn die de rest van het leven van een leerling beïnvloedt. Uit een nieuwsbericht van twee jaar geleden bleek dat medewerkers van het voortgezet onderwijs ontevreden waren over de manier waarop de huidige profielkeuze is ontworpen (Koopman, 2021). Uit het nieuwsartikel bleek dat de medewerkers vinden dat ouders zich te veel bemoeien met de profielkeuze van hun kinderen. Ook bleek dat ouders vaak te hoge verwachtingen hadden van hun kinderen (Koopman, 2021). De medewerkers vinden dus dat ouders een significante rol spelen bij de profielkeuze van hun leerlingen. Deze rol is in dit geval volgens de medewerkers niet positief. Is deze rol van de ouders echter altijd negatief of überhaupt wel aanwezig?

Profielen en profielkeuze

Op het Nederlandse voortgezet onderwijs worden alle leerlingen rond het midden van hun schoolloopbaan geconfronteerd met de noodzaak om een keuze te maken met betrekking tot hun studierichting (Rijksoverheid, 2021). Op het vmbo kunnen leerlingen kiezen uit vier verschillende leerwegen, namelijk de basisberoepsgerichte, kaderberoepsgerichte, gemengde en theoretische leerweg (Rijksoverheid, 2021). Elk van deze leerwegen biedt een variëteit aan profielen waaruit de leerling kan kiezen, en deze keuzemogelijkheden variëren tevens per school en leerweg. Leerlingen die de theoretische leerweg volgen, hebben bijvoorbeeld de keuze uit vier verschillende profielen (Rijksoverheid, 2021). Voor leerlingen die de basisberoepsgerichte, kaderberoepsgerichte of gemengde leerweg volgen, zijn er daarentegen tien mogelijke profielen waaruit ze kunnen kiezen (Jenje-Heijdel, 2010). Het daadwerkelijke aanbod van profielen kan echter per school verschillen, aangezien scholen vaak zelf bepalen hoeveel en welke van de tien profielen ze aanbieden (Jenje-Heijdel, 2010). Uiteindelijk ligt de beslissing voor de keuze grotendeels in handen van de leerlingen zelf. Deze keuze wordt doorgaans gemaakt wanneer de leerlingen gemiddeld 13 of 14 jaar oud zijn (Rijksoverheid, 2021). Op zo'n jonge leeftijd kunnen grote levensbeslissingen soms uitdagend zijn (Slot, et al., 2021). De keuze voor een profiel kan gezien worden als een dergelijke belangrijke beslissing, waardoor het mogelijk is dat jongeren steun en advies zoeken bij mensen in hun omgeving.

Rol mentoren bij profielkeuze

In het Nederlands schoolsysteem is het zo geregeld dat bepaalde leraren zijn aangewezen om als mentor van een klas te fungeren. De taak van deze mentoren is om de leerlingen uit hun klas te begeleiden tijdens hun periode in het voortgezet onderwijs (Groothuis, & Verkuy, 2008). Dit betekent bijvoorbeeld dat er om de zoveel tijd een mentorgesprek plaatsvindt om de voortgang van de leerling te meten. Daarnaast kunnen leerlingen met al hun vragen terecht bij de mentor. Dit betekent dat deze mentoren vaak automatisch betrokken zijn bij het proces van een leerling op het voortgezet onderwijs, onder dit proces valt bijvoorbeeld

ook de profielkeuze (Groothuis, & Verkuyl, 2008). Leerlingen kunnen bijvoorbeeld vragen hebben over hun opties met betrekking tot de profielen (Hammink & Hoeven, 2013). Het is aannemelijk dat de leerlingen vaak naar hun mentoren gaan. Omdat zij waarschijnlijk over de juiste kennis beschikken om antwoord te geven op hun vragen. Ook omdat zij als een soort vertrouwenspersoon fungeren voor de leerlingen (Hammink & Hoeven, 2013). De rol van een mentor bij de profielkeuze is dus duidelijk zichtbaar. Deze rol zal waarschijnlijk ook aanzienlijk groot zijn, omdat de mentor op de school werkt en vrijwel elke week contact heeft met de leerlingen. Buiten de school om zijn er waarschijnlijk ook nog personen die een rol kunnen spelen bij de profielkeuze van leerlingen. Zo blijkt bijvoorbeeld uit een Amerikaans onderzoek dat ouders van invloed zijn bij risicovolle keuzes van hun kinderen (Euser, 2013). De profielkeuze kan wellicht als een voorbeeld van zo'n keuze gezien worden. Deze personen die van invloed zijn op het leven van een leerling zullen in de rest van dit artikel *significant others* worden genoemd.

Rol ouders bij loopbaankeuzes

Een voorbeeld van zo'n groep significante anderen zijn de ouders van leerlingen. De ouders van een kind zouden mogelijk een grote rol kunnen spelen bij de profielkeuze van hun kinderen. Uit eerder onderzoek blijkt namelijk dat etnische achtergrond en daarmee ook het gezin een grote rol spelen bij het maken van keuzes door kinderen (Yazilitas et al., 2017). Dit betekent dat ouders, en ook andere gezinsleden, een belangrijke rol kunnen spelen bij de profielkeuze. Deze invloeden vanuit de ouders en het gezin kunnen zowel bewust als onbewust plaatsvinden (Ceja, 2006). Deze invloeden zijn ook vrijwel altijd aanwezig in elke kind-ouder relatie (Yazilitas et al., 2017). Dit betekent dus dat ouders invloed kunnen uitoefenen op belangrijke levenskeuzes die jongeren moeten maken. Maar zijn jongeren wel in staat om op zo'n vroege leeftijd keuzes te maken die hen voor de rest van hun leven zullen beïnvloeden en vormen? Of speelt de rol van ouders toch een belangrijke rol?

Uit onderzoek blijkt dat jongeren minder goed de risico's van hun keuzes kunnen herkennen en ontleden (van Duijvenvoorde, 2013). Het herkennen van risico's ontwikkelt zich pas later en is bij volwassenen beter aanwezig (Reyna, 2011). Voor de profielkeuze zou dit dus kunnen betekenen dat leerlingen bepaalde risico's van het kiezen van een bepaald profiel niet kunnen inzien. Terwijl volwassenen, die een belangrijke rol in het leven van een kind spelen, dit beter zouden kunnen inschatten (Reyna, 2011). Dit suggereert dat de rol van bijvoorbeeld ouders zeker van belang kan zijn. Een ander aspect van het maken van keuzes is het inschatten van de langetermijneffecten. Jongeren zijn meer geneigd om te handelen op basis van kortetermijneffecten, terwijl volwassenen ook rekening houden met langetermijneffecten (Kessler, 2017). Dit komt doordat jongeren vooral geïnteresseerd zijn in directe beloningen die voortvloeien uit keuzes op korte termijn. (Kessler, 2017). De motivatie waarmee jongeren hun keuzes en beslissingen maken werkt voornamelijk op basis van beloningen (Albert, 2013). Voorbeelden van beloningen op korte termijn zijn de waardering van *peers* of het gevoel van bij een groep horen (Albert, 2013). Volwassenen kunnen beter de lange termijn effecten van een

keuze ook meenemen bij de beslissing. Kort samengevat kijken volwassenen dus anders naar het maken van belangrijke beslissingen dan jongeren. Daarom is het belangrijk om te begrijpen welke rol volwassenen spelen en welke invloed ze hebben op de keuzes die jongeren maken.

Bovendien kunnen ouders, bewust of onbewust, hun kinderen laten kiezen op basis van hun eigen verwachtingen. Uit eerder onderzoek blijkt dat ouders hun kinderen beïnvloeden met de gedachten en percepties die zij hebben over bijvoorbeeld gender normen (Trusty, 1998). Ook blijkt dat de attitudes die ouders bezitten ouders over gendernormen invloed hebben op de keuzes die hun kinderen maken in het dagelijks leven (Jacobs, 2007). Dus ook de beslissingen die jongeren tijdens hun schoolcarrière maken worden gevormd door het kader wat is ontstaan uit de verwachtingen en gedachten van hun ouders (Jacobs, 2007). In Nederland gelden voor de profielkeuze ook bepaalde verwachtingen op basis van gender. Er zijn namelijk “mannelijke” profielen en meer “vrouwelijke” profielen (Diepstraten, 2010). Het is dus van belang om te onderzoeken in hoeverre de attitudes van ouders ten aanzien van de profielkeuze van invloed zijn op de keuzes van hun kinderen. De attitudes van ouders tegenover school, werk, educatieve en carrière doelen, normen en waarden hebben een lange termijn impact op de keuzes die een jongeren moet maken (Lankerd, 1995). Ook de manier van communicatie en interactie tussen het gezin en het kind is van invloed op de keuzes die jongeren maken. Niet alleen de ouders lijken dus een grote rol te spelen, maar ook de hele familie (Euser, 2013).

Rol peers bij loopbaankeuzes

De leeftijdsgenoten zijn een andere groep *significant others* die een rol spelen bij de profielkeuze. Onder de groep leeftijdsgenoten vallen leeftijdsgenoten buiten het gezin. Oftewel klasgenoten, vrienden, clubgenoten enzovoorts. Deze groep staat beter bekend als *peers* (Harris, 2010). Vanuit *peers* kan sociale druk ontstaan, beter bekend als *peer pressure*. *Peer pressure* heeft vaak een erg grote invloed op jongeren (Yavuzer, 2014). Jonge volwassenen zoeken constant goedkeuring bij leeftijdsgenoten omdat zij een belangrijk onderdeel zijn van hun leven. Jongeren worden voornamelijk beïnvloed door wat leeftijdsgenoten van hun vinden en denken (Harris, 2010). Jongeren zullen dus hun keuzes zoals bijvoorbeeld de profielkeuze baseren op wat leeftijdsgenoten over deze keuze denken (Chan, 2008). In Nederland gelden in sommige gevallen vooroordelen over de profielen waaruit leerlingen kunnen kiezen (Diepstraten, 2010). Sommige profielen worden als ‘mannelijk’ gezien en andere als profielen als ‘vrouwelijk’. Met deze overwegingen in gedachten zullen jongeren naar alle waarschijnlijkheid ook beïnvloed worden door de opvattingen over de profielkeuze van hun leeftijdsgenoten.

Uit eerder onderzoek blijkt dat jongeren elkaar sterk beïnvloeden bij het maken van keuzes in hun schoolloopbaan (Pu, 2021). Wanneer bepaalde onderwerpen vaker in hun omgeving voorkomen, kiezen jongeren sneller voor dezelfde onderwerpen. Wanneer we dit in het perspectief van de profielkeuze beschouwen, kunnen we redeneren dat jongeren die oudere broers of vrienden hebben die een bepaald profiel volgen, eerder geneigd zullen zijn om ook voor datzelfde profiel te kiezen (Pu, 2021). Jongeren, maar ook volwassenen maken gebruik van twee systemen wanneer zij een keuze maken (Albert, 2011). Het ‘hete’ en ‘koude’ systeem. Het

‘hete’ systeem werkt op basis van gevoel en ervaring en het ‘koude’ systeem op basis van logica. Jongeren maken veel meer gebruik van het ‘hete’ systeem wat dus meer inspeelt op gevoel (Kessler, 2016). Jongeren worden dus meer beïnvloed door sociale interacties met hun peers als het gaat om het nemen van beslissingen (Kessler, 2016). Het is dus van wetenschappelijk belang om te onderzoeken of dit fenomeen ook waarneembaar is bij de profielkeuze op het Nederlandse voortgezet onderwijs.

Theory of planned behavior

De *theory of planned behavior* is een theorie die gedrag van een individu verklaart vanuit de motivatie voor het gedrag (Yüzüak & Erten, 2018). Deze theorie zou dus ook toegepast kunnen worden om gedrag rondom de profielkeuze te verklaren. De theorie geeft drie normen die gedrag kunnen verklaren (Erten & Köseoğlu, 2022). De eerste heet *attitude toward behavior*, oftewel de attitude die de persoon die het gedrag aangaat heeft tegenover het gedrag. De tweede heet de *subjective norm*. Bij deze norm spelen de verwachtingen die personen, instituties en/of organisaties die belangrijk zijn voor de persoon die het gedrag aangaat hebben over een bepaald soort gedrag een rol. Deze tweede factor gaat dus feitelijk over een rol die *significant others* kunnen spelen. De derde en laatste norm heet *perceived behavioral control*. Deze norm geeft de moeilijkheidsgraad volgens de persoon zelf van het beoogde gedrag weer als motivatie voor gedrag. Voor dit onderzoek lijkt de tweede hoofdfactor een rol te kunnen spelen bij het beantwoorden van de onderzoeksvraag.

Doel- en vraagstelling

Bepaalde groepen *significant others* lijken een rol te kunnen spelen bij de profielkeuze van leerlingen in Nederland. Er is echter weinig onderzoek verricht naar de precieze aard van deze rol. De eerder genoemde mentoren beschikken mogelijk over kennis die kan bijdragen aan het begrip van de specifieke rol van *significant others*. Vanwege hun nauwe betrokkenheid bij de profielkeuze en hun leerlingen, kunnen zij inzicht verschaffen in de invloed van *significant others*. Zoals eerder vermeld, kan de invloed van *significant others* onbewust zijn voor de kinderen zelf (Ceja, 2006), dit geldt in mindere mate voor volwassenen. Mentoren zijn vaak de volwassenen die binnen de school het meest betrokken zijn bij belangrijke processen, zoals de profielkeuze (Groothuis & Verkuyl, 2008). Gezien hun nauwe betrokkenheid bij de profielkeuze, is het interessant om de opvattingen van mentoren te onderzoeken met betrekking tot de rol van *significant others*. Er is namelijk nog geen onderzoek gedaan naar de opvattingen die mentoren hebben over deze rol. Om de precieze rol van de *significant others* te achterhalen is het dus nuttig om onderzoek te verrichten bij mentoren. Daarnaast vinden eerdere gelijksoortige onderzoeken veelal plaats in het buitenland. Zoals bijvoorbeeld het onderzoek van Pu (2012) over de invloed van peers. Dit onderzoek komt uit China en gaat bovendien over een oudere leeftijdscategorie. Daarom is het van belang om te onderzoeken of *significant others* in Nederland een gelijkwaardige rol kunnen spelen.

Het eerdere onderzoek vindt vaak wel plaats in landen die op maatschappelijk vlak enigszins vergelijkbaar zijn met Nederland, bijvoorbeeld in de Verenigde Staten (Lanker, 1995). Echter zijn er natuurlijk ook grote verschillen. Daarom kan het van waarde zijn om te onderzoeken of de resultaten uit eerder onderzoek ook gelden voor de profielkeuze in Nederland. Uit eerder onderzoek blijkt dus dat de rollen van familie, leeftijdsgenoten en andere *peers* van groot belang zijn bij de keuzes en beslissingen die jongeren maken. Nu is het van belang om te onderzoeken of dit ook waar kan zijn voor de profielkeuze op het vmbo in het Nederlands voortgezet onderwijs. Om te achterhalen wat de precieze rol van *significant others* kan zijn is de volgende onderzoeksvraag opgesteld: ‘Wat zijn de opvattingen van mentoren op het vmbo over de rol van ouders, andere familieleden en *peers* bij de profielkeuze van hun leerlingen?’. Deze vraag legt dus de nadruk op de gedachten van de mentoren over de rol van *significant others*. Omdat de mentoren de volwassenen in het voortgezet onderwijs zijn die het meest betrokken zijn bij het proces van de profielkeuze.

Verwachtingen

De eerste verwachting op basis van de literatuur is dat de *significant others* volgens mentoren een grote rol spelen bij de profielkeuze van de leerlingen (Dunn, et al., 2001). Met name de invloed van *peers* zou moeten opvallen bij de mentoren. Mentoren hebben namelijk veel direct contact met een groot aantal leeftijdsgenoten van hun leerlingen (Harris, 2010). *Peers* hebben op een aantal verschillende manieren bewust en onbewust invloed, de mentoren zullen dit waarschijnlijk dus ook opmerken (Groothuis & Verkuyl, 2008). Daarnaast zal de rol van de ouders opvallen bij de mentoren. Ouders spelen altijd een grote rol in het leven van hun kind (Yazilitas et al., 2017). Mentoren zullen waarschijnlijk aanstippen dat de gedachten en standpunten van ouders ook een rol kunnen spelen bij de profielkeuze van hun leerlingen. Wellicht merken de mentoren hier zelf minder van, maar ze zullen zich waarschijnlijk wel bewust zijn van de rol die ouders spelen. Ook omdat er veel literatuur bestaat over de rol die ouders hebben in het leven van hun kinderen is de verwachting dat dit ook terug valt te zien in de resultaten.

Na de inleiding komt het hoofdstuk waarin de methode wordt besproken. Hier wordt beschreven hoe de interviews zijn afgenomen en hoe de respondenten verkregen zijn. Ook wordt er beschreven welke codes gebruikt zijn en hoe de data geanalyseerd is. Daarnaast wordt de hele opzet van het onderzoek besproken. Het volgende hoofdstuk gaat over de gevonden resultaten van het onderzoek. Hier worden de directe opvattingen die mentoren hebben over *significant others* besproken. Daarnaast wordt de grootte van de rol en welke precieze rollen *significant others* volgens mentoren kunnen aannemen beschreven. Het laatste hoofdstuk omvat de conclusie en discussie. In dit gedeelte van het artikel wordt het definitieve antwoord op de onderzoeksvraag op basis van de resultaten besproken. Oftewel de belangrijkste opvattingen die mentoren hebben over de precieze rollen van *significant others*. Daarna worden de resultaten geïnterpreteerd op basis van de theorie uit de inleiding. Vervolgens komen de tekorten van het

onderzoek aan bod, met daarop aansluitend de adviezen voor het vervolgonderzoek. Tot slot worden er nog twee implicaties aan de praktijk gepresenteerd op basis van de resultaten.

Methode

Voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van gegevens die bestaan uit getranscribeerde interviews, die deel uitmaken van het Flow-VO project van de Universiteit van Groningen. Het Flow-VO project richt zich op het onderzoeken van onderwijstrajecten en profielkeuzes door middel van interviews met decanen, mentoren en leerlingen. Het onderzoek is destijds goedgekeurd door de ethische commissie van de afdeling Pedagogische en Onderwijskundige Wetenschappen.

Onderzoeksdesign

Voor dit onderzoek is een kwalitatief onderzoeksdesign gebruikt, genaamd het grounded theory design (Freankel, et al., 2018). Het doel van dit specifieke onderzoeksdesign is om op een inductieve manier nieuwe kennis te genereren en vervolgens een antwoord te bieden op de onderzoeksvraag. In dit onderzoek wordt het antwoord op de onderzoeksvraag verkregen aan de hand van kwalitatieve gegevens, namelijk de verzamelde interviews. Het coderen van de interviews is echter ook deels gebaseerd op bestaande kennis, wat een deductieve benadering is. Daarom kan dit onderzoek worden beschouwd als een combinatie van een deductief en inductief design

Populatie & steekproefgrootte

Binnen het Flow-VO project zijn interviews afgenomen op veertien Nederlandse scholen in het voortgezet onderwijs. Deze scholen bevinden zich in verschillende omgevingen, waarbij sommige scholen gevestigd zijn in dorpen en andere in stedelijke gebieden. Daarnaast zijn alle onderwijsniveaus vertegenwoordigd op deze veertien scholen. Aangezien dit onderzoek zich specifiek richt op de opvattingen van mentoren op het vmbo, zijn alle geïnterviewde mentoren die op dit niveau werkzaam zijn meegenomen in het onderzoek. In totaal zijn er dertien vmbo-mentoren geïnterviewd met betrekking tot de relevante vraag over *Significant others*. Dit resulteert in een totale steekproefomvang van dertien mentoren. De doelpopulatie van dit onderzoek bestaat uit mentoren die werkzaam zijn op het vmbo.

Procedure

Voor dit onderzoek werd een totale steekproef genomen binnen het kader van het Flow-VO project, waarbij gebruik werd gemaakt van convenience sampling (Freankel et al., 2018). De scholen werden geselecteerd op basis van bestaande contacten van de onderzoekers. Bovendien werden extra deelnemers geïdentificeerd via een sneeuwbaaleffect (Freankel et al., 2018). Vervolgens werden uitsluitend mentoren werkzaam op het vmbo geselecteerd als steekproef voor dit onderzoek.

Voorafgaand aan de interviews werden alle deelnemers geïnformeerd middels een informatiebrief. Deze brief bevatte de doelstellingen en beschrijving van het onderzoek, de verzekering van anonimiteit van de deelnemers, bevestiging van vertrouwelijke behandeling van gegevens, en de mogelijkheid voor deelnemers om op elk moment te stoppen met het interview. Vervolgens hebben de deelnemers een toestemmingsformulier ondertekend. De interviews werden uiteindelijk afgenomen en opgenomen tussen januari 2019 en september 2020. De analyse van de relevante gegevens vond plaats tussen april en mei 2023.

Onderzoeksvariabelen & instrument

Dit onderzoek richt zich op de opvattingen van mentoren met betrekking tot de rol van significant others bij de profielkeuze op het vmbo. De gebruikte onderzoeksinstrumenten zijn de interviews, waarbij een semi-gestructureerde interviewleidraad is gehanteerd om consistentie te waarborgen. Het doel van het onderzoek is om inzicht te verkrijgen in de opvattingen van mentoren over de rol van specifieke significant others, zoals ouders, andere familieleden en leeftijdsgenoten, bij de profielkeuze op het vmbo. De focus ligt op de rol die mentoren aan deze personen toekennen en de verschillende aspecten die volgens mentoren een rol spelen bij de invloed van deze significant others. Hoewel dit onderzoek gebruikmaakt van een beperkt aantal deelnemers, is het waardevol omdat mentoren direct betrokken zijn bij de profielkeuze van leerlingen. De opvattingen van mentoren zijn daarom van groot belang voor het onderwerp van dit onderzoek.

Analyse

Voorafgaand aan de analyse werden de opgenomen interviews getranscribeerd. De relevante vraag met betrekking tot de invloed van significant others werd via een thematische analyse (Flick, 2018) in elk interview geanalyseerd. Vervolgens werd de rest van het interview op dezelfde wijze geanalyseerd. De analyse vond plaats met behulp van het programma ATLAS.ti in de desktopversie op de UWP. De analyse werd uitgevoerd door één onderzoeker. Het eerste proces was het open coderen van de interviews, waarbij codes werden toegewezen aan de data. Hierbij werd de bestaande theorie over het onderwerp (Hsieh & Shannon, 2005) als richtlijn gebruikt. Enkele codes die zijn ontstaan tijdens het open coderen zijn onder andere 'ouders', 'broertjes/zusjes', 'peers', 'achtergrond' en 'nadoen'. Na het coderen van het eerste interview werd een codeboom opgesteld, zoals weergegeven in bijlage 3. Deze codeboom werd tijdens het proces voortdurend aangepast en uitgebreid om overzicht te behouden tijdens de analyse.

Daarna werden thema's gecreëerd om de codes te groeperen en het overzicht te verbeteren. De codes werden vergeleken en gelijke codes werden samengevoegd, terwijl niet-relevante codes werden verwijderd. Vervolgens werd een hiërarchie gevormd door de selectie van belangrijke overkoepelende thema's. Deze thema's werden de hoofdcodes/thema's, met de namen 'significant others', 'type rol' en 'opvattingen'. De overige codes werden onder deze hoofdthema's verdeeld in subcodes en sub-subcodes om een beter overzicht te krijgen. Aangepaste codebomen met alle codes en thema's worden weergegeven in bijlage vier en vijf. Met behulp van deze overzichten werd gewerkt volgens de 'Constant Comparative Method'

(Boeije, 2002). Bij deze methode worden er categorieën gecreëerd voor de data om deze vervolgens met elkaar te vergelijken.

Resultaten

Voor dit onderzoek zijn in totaal dertien interviews met mentoren gebruikt. Deze mentoren zijn werkzaam op negen verschillende scholen. Deze mentoren zijn in de interviews gevraagd naar hun opvattingen over de rol van personen buiten de school bij de profielkeuze. In het volgende deel van het artikel zullen de antwoorden van de mentoren op deze vraag en overige relevante informatie over dit onderwerp uit het interview besproken worden.

Directe opvattingen

Dit eerste deel van de resultaten behandelt de directe expliciete uitspraken die mentoren doen over de rollen van *significant others*. Als eerste benoemen twaalf van de dertien mentoren expliciet dat zij denken dat ouders de meeste invloed hebben op de profielkeuze buiten de school om. Bij vrijwel alle mentoren is ook de eerste reactie op de vraag over de invloed van *significant others* op de profielkeuze dat de ouders de grootste rol hebben. Zo zegt mentor 2 bijvoorbeeld het volgende over de rol van ouders bij de profielkeuze: “*Dus ik denk dat dat dat ouders wel de zwaarste factor is zeg maar, want ik neem als ik denk aan ouders ik merk dat ouders daar ook heel erg zich mee willen bemoeien*”.

Ook geven 2 mentoren aan dat zij denken dat leeftijdsgenoten helemaal geen rol spelen bij de profielkeuze. Zij denken dat hun leerlingen hun keuzes geheel op andere zaken baseren. Verder laten de mentoren ook niet altijd blijken wat zij zelf van de rollen vinden die *significant others* spelen. De mentoren beschrijven in alle gevallen welke personen van invloed zijn en vaak ook op welke manier. Maar geen enkele mentor geeft aan of deze rol een positieve of negatieve invloed heeft. Daarnaast geeft één mentor aan dat op het vmbo vaker leerlingen kiezen voor een profiel in hetzelfde vakgebied als hun ouders dan op andere niveaus. Deze mentor zegt het volgende “*Ik zie dat vooral bij de basis- en kaderleerlingen*” over het feit dat de leerlingen hetzelfde beroep willen doen als hun ouders. Ook geven nog vijf van de dertien mentoren aan dat het belangrijk is om de verschillen tussen kinderen altijd te benadrukken. De rollen die *significant others* namelijk kunnen aannemen bij de profielkeuze zijn voor ieder kind weer anders.

Ouders

Uit de analyse komt naar voren dat de mentoren verschillende opvattingen hebben over de rol van ouders bij de profielkeuze op het vmbo. Echter, zijn er ook overeenkomsten tussen alle geïnterviewde mentoren. Alle dertien mentoren geven namelijk aan dat de ouders een rol spelen bij de profielkeuze van hun leerlingen. De ouders worden het meest benoemd en daarnaast ook het meest behandeld. De code ‘ouders’ komt namelijk in 59 citaten uit de dertien interviews naar voren. Dit is aanzienlijk veel meer dan alle andere soorten *significant others* die door de mentoren worden benoemd.

Zeven van de dertien mentoren geven aan dat zij denken dat er overleg plaatsvindt tussen de ouders en kinderen over de profielkeuze. Daarnaast vindt er ook overleg plaats tussen de ouders en de mentor zelf. Deze interacties tussen de ouders en de andere betrokken partijen zouden dus volgens de mentoren een vorm van invloed zijn vanuit de ouders op de profielkeuze van de leerlingen. De meeste mentoren benoemen deze vorm van invloed op een ander punt in het interview dan tijdens de specifieke vraag over de rol van *significant others*. Een andere manier waarop ouders volgens mentoren een rol kunnen spelen bij de profielkeuze is via hun eigen opleiding en baan. Voor informatie die relevant is bij deze categorie is de code 'achtergrond' gebruikt. Zeven van de dertien mentoren hebben in hun interview iets gezegd over de achtergrond van de ouders. Een goed voorbeeld werd gegeven door mentor 3-2: *“ook waar ze vandaan komen, hè, wat hebben ze thuis? Hebben ze een boerderij? Of hebben ze geen boerderij, hebben ze een bedrijf of geen bedrijf?”*. De mentor wil hiermee aangeven dat een leerling waarschijnlijk sneller een landbouwprofiel kiest tijdens de profielkeuze omdat zijn ouders een boerderij hebben. Net als in het vorige voorbeeld noemen alle mentoren specifiek de ouders als de *significant other* die met hun eigen achtergrond invloed kunnen uitoefenen op de profielkeuze.

De volgende rol waarmee ouders invloed kunnen hebben op de profielkeuze van hun kinderen heeft te maken met de eigen achtergrond van de ouders. Bijna alle mentoren benoemen namelijk het feit dat ouders eigen ideeën en verwachtingen hebben over de schoolloopbaan van hun kinderen. De mentoren geven aan dat deze verwachtingen en attitudes ook bestaan voor de profielkeuze. De mentoren denken dat de ouders vaak deze attitudes en verwachtingen projecteren op hun kinderen en dat de kinderen vervolgens hierdoor beïnvloed worden bij het maken van hun keuzes. Zo zegt mentor 11 bijvoorbeeld *“Ook vaak, voor je het weet heb je je eigen ambities en die plak je dan op het kind”* over de ouders van de leerlingen. Elf van de dertien mentoren beschrijven deze rol bij de ouders, daarmee is dit de meest voorkomende rol die ouders kunnen aannemen volgens de mentoren. De hiervoor besproken achtergrond zien de mentoren als een onbewuste rol van invloed. Bij deze tweede rol spreken de mentoren vaak over de omgeving waarin hun ouders het kind opvoeden, hier zijn de leerlingen en ouders zich meer bewust van. De omgeving wordt volgens de mentoren door de ouders gecreëerd en is daarom een belangrijk punt om te benoemen. Onder dit punt vallen ook verwachtingen die ouders bewust uitspreken naar hun kinderen. Dit zijn volgens de mentoren dus echt wensen en verwachtingen over de schoolloopbaan die de ouders hebben van hun kind. Terwijl de achtergrond eerder een kader is waar het kind in leeft en onbewust door beïnvloed wordt. Deze verwachtingen worden door slechts vier mentoren benoemd. Mentor 2 geeft bijvoorbeeld aan *“ik denk dat thuis daar echt een gigantische stempel op drukt: ouders, wat die graag willen dat ze doen.”* over de verwachtingen die thuis heersen bij een leerling. De laatste invloed die ouders kunnen hebben op de profielkeuze volgens de mentoren is het feit dat kinderen hun ouders nadoen. Zo zegt mentor 10 *“En vaak kiezen ze toch wel iets wat één van de ouders doet, maar niet altijd.”* Zo is dit ook volgens de mentoren een veel voorkomende rol.

Andere leden van de familie

Naast de ouders geven de mentoren ook aan dat andere leden vanuit het gezin een rol spelen bij de profielkeuze. Broertjes en/of zusjes kunnen namelijk volgens drie van de dertien mentoren ook een rol spelen bij de profielkeuze. Daarnaast wordt door dezelfde drie mentoren ook het hele gezin genoemd als mogelijke *significant others* met een rol bij de profielkeuze. Naast de leden van het directe gezin van de leerling blijkt ook dat de mentoren geloven dat andere familieleden een rol kunnen spelen bij de profielkeuze van hun leerlingen. Deze familieleden worden echter weinig benoemd door de mentoren. Ooms en tantes worden door twee mentoren besproken en opa's en oma's door slechts één mentor.

De enige rol die expliciet genoemd wordt door de mentoren met betrekking tot de andere familieleden is het nadoen. Bij deze rol hebben de mentoren het altijd over de broertjes of zusjes. Vier van de dertien mentoren geven aan dat wanneer oudere broers of zussen een bepaald profiel kiezen, hun jongere familieleden soms geneigd zijn om hetzelfde profiel te kiezen. De andere familieleden zijn alleen kort benoemd door de mentoren en er is door de mentoren geen specifieke rol beschreven voor deze personen.

Peers

De laatste groep *significant others* die behandeld wordt in de resultaten zijn de *peers*. Het woord *peers* of *peer* is echter nooit expliciet benoemd in een interview. Wel wordt er door meer dan de helft van de mentoren gesproken over de rol die klasgenoten en leeftijdsgenoten kunnen hebben bij de profielkeuze. Mentor 6 geeft bijvoorbeeld het volgende aan “*Ik denk bij heel veel is het ook vriendjes en vriendinnetjes.*” als antwoord op de vraag “*Wie denk je dat er allemaal, binnen en buiten de school, invloed kunnen hebben op die profiel vak keuze?*”. Zeven van de dertien mentoren geven aan dat zij denken dat *peers* in enige vorm een rol kunnen spelen. De code ‘Peers’ komt daarom ook terug in zeven van de in totaal dertien interviews.

Wanneer de mentoren over de invloed van *peers* op de profielkeuze spreken, komen twee rollen naar voren. De eerste rol heeft betrekking op het nadoen van leeftijdsgenoten. De meeste mentoren beschrijven dat hun leerlingen vaak keuzes maken omdat leeftijdsgenoten deze keuzes ook maken. Zo zegt mentor 12 “*Hè want je hebt toch ook echt wel leerlingen die graag HBR doen omdat hun beste vriend dat ook gaan doen*”. Hiermee bedoelt de mentor dat de leerlingen graag bij bepaalde leeftijdsgenoten in de klas komen en daarom hetzelfde profiel kiezen. Bij de tweede rol geven mentoren aan dat leerlingen zichzelf vergelijken met leeftijdsgenoten. Deze rol komt minder vaak voor dan het nadoen. Vier van de dertien mentoren spreken namelijk over enige vorm van vergelijking. Het verschil met de rol nadoen is dat hier niet per se het carrièrepad van de *significant other* wordt gevolgd. De keuze die gemaakt wordt is hier gebaseerd op een *significant other*. Mentor 10 zegt over dit onderwerp het volgende: “*Kan wel eens meespelen, maar die zou ik wel achteraan plaatsen, maar daar kijken ze natuurlijk wel naar. Van wat kies jij? Waarom?*”. Uit dit voorbeeld blijkt ook goed het verschil met de rol nadoen. De rol van het vergelijken wordt echter wel veel minder benoemd door de

mentoren dan de rol nadoen. Deze twee rollen worden volgens de mentoren ook gelinkt aan broertjes of zusjes.

Tabel 1

Type rol per significant other

Ouders	Peers	Andere familieleden
Nadoen Achtergrond Verwachtingen	Nadoen Vergelijken	Nadoen

Discussie

Het doel van dit onderzoek is om te achterhalen wat de opvattingen zijn van mentoren op het vmbo over de rol van verschillende *significant others* bij de profielkeuze. De groepen *significant others* waarop in dit onderzoek de focus ligt zijn de ouders, *peers* en overige familieleden. Met de volgende onderzoeksvraag is hier geprobeerd een antwoord op te geven: "Wat zijn de opvattingen van mentoren op het vmbo over de rol van ouders, familieleden en *peers* bij de profielkeuze van hun leerlingen?". Mentoren denken dat de ouders de grootste invloed hebben op de profielkeuze. Alle mentoren hebben namelijk de ouders benoemd als de meest invloedrijke groep. Volgens de mentoren kwam de invloed van de ouders vooral uit de eigen achtergrond op school en werkgebied. Zij gaven aan dat leerlingen vaak dezelfde richting op gaan als hun ouders. Dus wanneer hun ouders bijvoorbeeld op een boerderij werken, kiezen de kinderen sneller voor een profiel in dezelfde richting. Daarnaast hebben ouders volgens de mentoren wensen en verwachtingen van hun kinderen. De kinderen handelen bewust en onbewust naar deze verwachtingen van de ouders.

De groep *significant others* die daarna het meest is benoemd door de mentoren zijn de *peers* van de leerlingen. Deze groep is door iets meer dan de helft van de mentoren genoemd tijdens het interview. De mentoren hebben verschillende gedachten over de mogelijke invloed van deze groep. De helft van de mentoren geeft aan dat de *peers* een grote rol spelen en de andere benoemt ze niet. De *peers* kunnen twee soorten rollen aannemen waarmee zij de profielkeuze volgens de mentoren beïnvloeden. Ten eerste doen leerlingen elkaar vaak na tijdens de profielkeuze en ten tweede vergelijken de leerlingen vaak met elkaar. De laatste groep *significant others* zijn de overige familieleden en deze groep is veruit het minst genoemd. De mentoren vinden dus over het algemeen dat deze groep vaak geen rol speelt. Er is ook slechts één mogelijke rol beschreven door de mentoren en deze geldt voor de broertjes en zusjes. Deze rol heeft wederom betrekking op nadoen. Dit betekent dat de rol nadoen bij elke groep *significant others* voorkomt en hiermee ook de meest dominante rol is.

Interpretatie van de resultaten

Eerdere bevindingen hebben aangetoond dat ouders een substantiële rol spelen in het besluitvormingsproces van hun kinderen (Yazilitas et al., 2017). De ouders beïnvloeden de keuzes van hun kinderen via zowel onbewuste als bewuste processen (Ceja, 2006). Dit gebeurt onder andere door de verwachtingen die ouders van hun kinderen hebben (Trusty, 1998). Uit onderzoek is gebleken dat ouders bepaalde attitudes hebben ten opzichte van belangrijke onderwerpen, die zij projecteren op hun kinderen (Jacobs, 2006). Hierdoor hebben ouders invloed op cruciale keuzes, zoals bijvoorbeeld de profielkeuze. De resultaten van het onderzoek tonen aan dat ouders een aanzienlijke rol spelen, en deze rol is zelfs groter dan aanvankelijk werd verwacht. Ouders hebben namelijk een aanzienlijke invloed op keuzemomenten in het leven van hun kinderen (Euser, 2013). Met betrekking tot de profielkeuze benadrukken de mentoren expliciet de aanwezigheid van deze rol. Volgens de mentoren vindt deze beïnvloeding plaats op een vergelijkbare manier als eerder onderzoek heeft aangetoond. Zij stellen namelijk dat de profielkeuze wordt beïnvloed door de achtergrond en verwachtingen van de ouders. De verwachtingen die de mentoren noemen, vertonen sterke overeenkomsten met de kaderstellende attitudes van ouders (Jacobs, 2006). Deze denkbeelden worden zowel bewust als onbewust doorgegeven aan hun kinderen (Ceja, 2006). Ouders creëren deze kaders op basis van hun verwachtingen en attitudes (Trusty, 1998). De mentoren beschrijven deze kaders en zijn van mening dat ze van invloed zijn op de profielkeuze van hun leerlingen. Volgens de mentoren wordt de profielkeuze van hun leerlingen namelijk beïnvloed door het werk en de opleiding van hun ouders.

Kinderen handelen vaker naar de korte termijn effecten omdat zij de lange termijn effecten minder goed in kunnen schatten (Kessler, 2017). Jongeren handelen namelijk op basis van beloningen, en korte termijn beloningen zijn vaak beter in te zien dan lange termijn beloningen. (Albert, 2013). Dit komt ook terug in de gevonden resultaten bij de mentoren. De mentoren geven namelijk aan dat hun leerlingen vaak een profiel kiezen om zo vervolgens in de klas te komen met bepaalde leeftijdsgenoten. Dit illustreert adequaat het handelen gebaseerd op korte termijn beloningen. Hoewel de mentoren wellicht een andere formulering hanteren dan in eerdere onderzoeken, blijft de wijze waarop de keuze wordt beïnvloed hetzelfde. Jongeren zijn in hun gedrag erg gevoelig voor *peer pressure* (Yavuzer, 2014). Voor jongeren zijn de meningen van leeftijdsgenoten van groot belang op het moment dat zij een keuze moeten maken. Deze vorm van invloed komt ook naar voren in de gevonden resultaten. Mentoren geven namelijk aan dat hun leerlingen zich met elkaar vergelijken. Dit is een typische vorm van *peer pressure* (Yavuzer, 2014). In het onderwijs baseren jongeren vaak keuzes op hetgeen wat het meest in de omgeving voorkomt (Pu, 2021). Dit betekent dat kinderen meer geneigd zijn een bepaald profiel te kiezen wanneer veel van hun leeftijdsgenoten dat ook doen. De mentoren merkten op dat leerlingen vaak elkaars profielkeuze volgen, niet vanwege deze reden, maar omdat ze dan bij leeftijdsgenoten in de klas zouden komen. Pu (2021) richtte deze theorie ook meer op broers en zussen. Echter gaf slechts een klein aantal mentoren aan dat hun leerlingen keuzes baseren op de acties van oudere broers of zussen.

De tweede norm uit de *theory of planned behavior* is van belang bij dit onderzoek. Deze *subjective norm* gaat over de verwachtingen die anderen hebben bij een vorm van gedrag, zoals bijvoorbeeld de profielkeuze (Erten & Köseoğlu, 2022). De mentoren geven aan dat alleen bij de ouders verwachtingen van invloed zijn op de profielkeuze. De *theory of planned behavior* suggereert juist dat de verwachtingen van alle personen die voor het kind belangrijk zijn invloed hebben. Verder blijkt dat buiten de ouders ook andere leden van de familie een rol kunnen spelen bij belangrijke keuzemomenten (Euser et al., 2013). De verkregen resultaten laten ook zien dat dit volgens de mentoren het geval kan zijn bij de profielkeuze op het vmbo. Slechts enkele mentoren geven echter aan dat andere familieleden een rol kunnen spelen. Uit eerder onderzoek bleek ook dat de rol van familieleden kleiner is dan die van de ouders (Yazilitas et al., 2017). De hypothese was dat de *peers* de grootste groep *significant others* zouden zijn met een rol bij de profielkeuze. Over deze groep is namelijk veruit de meeste theorie beschikbaar. Echter blijkt uit de gevonden resultaten dat mentoren de ouders het meeste benoemen en slechts in de helft van de gevallen de *peers* benoemd worden.

Beperkingen van het onderzoek en suggesties voor vervolgonderzoek

Hier worden de beperkingen van dit onderzoek besproken, vervolgens worden er aanbevelingen gegeven voor vervolgonderzoek. De steekproef van dit onderzoek bestaat uit dertien respondenten en is daarmee relatief klein. Indien er meer interviews worden afgenomen, zouden de resultaten gedetailleerder zijn, aangezien er dan een breder scala aan opvattingen van mentoren beschikbaar is. Momenteel kan het voorkomen dat vier mentoren een bepaalde opvatting hebben over ouders. In dit geval wordt deze opvatting gedeeld door ongeveer een kwart van de steekproef. Door het verkrijgen van een grotere steekproef, bijvoorbeeld met 60 mentoren, kan worden vastgesteld of nog steeds een kwart van hen deze opvatting deelt, of dat dit percentage plotseling veel lager is. Dit zou aangeven dat het voorkomen van vier mentoren met dezelfde opvatting in deze kleine steekproef toevallig was. In sommige gevallen kan het daarom voordelig zijn om een grotere steekproef te hanteren (Maruyama & Ryan, 2014). Het advies voor vervolgonderzoek is om vergelijkbaar onderzoek met een grotere steekproef uit te voeren. Op deze manier kan er onderzocht worden of de gevonden resultaten uit dit onderzoek ook de consensus vormen in een grotere populatie. Wanneer er gebruikgemaakt wordt van een grotere steekproef kunnen de resultaten beter gegeneraliseerd worden (Maruyama & Ryan, 2014). De onderzoeksvraag wordt dan onderzocht bij een groter deel van de doelpopulatie en zo wordt er een beter beeld gevormd van het gemiddelde in de populatie.

Bovendien lag de primaire focus van de eerdere afgenomen interviews niet specifiek op het onderwerp van deze studie. Hierdoor is er slechts een beperkte hoeveelheid relevante informatie beschikbaar voor dit onderzoek. Alle mentoren geven aan dat *significant others* een bepaalde rol spelen. Echter, gaan mentoren tijdens de interviews niet diep in op de precieze rollen die *significant others* aan kunnen nemen. Wanneer er de mogelijkheid was om door te vragen, kon de interviewer naar deze onderwerpen doorvragen. Daarom is het nuttig voor vervolgonderzoek om kortere en specifieke interviews te houden gericht op dit onderwerp. Dit

biedt de mogelijkheid tot doorvragen naar de onderwerpen die in dit onderzoek niet geheel aan bod kwamen.

De opvattingen van mentoren zijn relevant voor de profielkeuze, aangezien zij een nauwe betrokkenheid hebben bij de leerlingen in het voortgezet onderwijs (Groothuis & Verkuyl, 2008). Het is redelijk om aan te nemen dat zij daarom over de meeste kennis op dit gebied beschikken. Het zou interessant zijn om in toekomstig onderzoek de onderzoeksvraag vanuit een ander perspectief te benaderen. Vanuit het perspectief van de mentoren blijkt namelijk dat er ook andere personen nauw betrokken zijn bij de profielkeuze, en deze personen kunnen wellicht waardevolle inzichten bieden met betrekking tot de rollen van *significant others*.

Binnen dit onderzoek is relevante informatie voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag door de onderzoeker zelf geselecteerd uit het interview. Echter, het selectieproces was gebaseerd op de kennis van de onderzoeker en niet gecontroleerd door andere onderzoekers. In deze specifieke situatie was het eenvoudigweg niet mogelijk om deze controle uit te voeren. Het zou echter wenselijk zijn geweest als meerdere onderzoekers betrokken waren bij hetzelfde project (Maruyama & Ryan, 2014). Op die manier zouden de onderzoekers elkaar kunnen controleren en verbeteren door middel van overleg en samenwerking (Maruyama & Ryan, 2014). Bij dit onderzoek bestaat de mogelijkheid dat de onderzoeker informatie heeft geselecteerd voor analyse die achteraf gezien niet relevant blijkt te zijn. Hoewel de onderzoeker deze informatie als relevant beschouwde, kan het zijn dat anderen daar anders over denken. Dit probleem had mogelijk voorkomen kunnen worden als meerdere onderzoekers de gegevens hadden beoordeeld en er overleg over hadden gevoerd.

Volgens de mentoren zijn er ook nog niet eerder besproken *significant others* betrokken bij de profielkeuze. Twee mentoren gaven aan dat de conciërges op de school een adviserende rol hebben voor hun leerlingen. De mentoren gaven aan dat de leerlingen vaak met vragen naar de conciërges gaan voor advies. Daarnaast gaven drie mentoren aan dat zij denken dat media zoals tv en internet een rol kunnen spelen bij de profielkeuze. De mentoren doelen hier voornamelijk op *influencers* die leerlingen zien op het internet of de tv. Leerlingen kunnen volgens mentoren hun keuzes baseren op deze *influencers*. De mentoren denken dat de profielkeuze ook valt onder deze keuzes. De mentoren gaven niet aan op welke manier de leerlingen precies beïnvloed worden. Dit zijn interessante onderwerpen voor vervolgonderzoek. In vervolgonderzoek kan onderzocht worden of dit toevallige resultaten zijn of dat meer mentoren deze opvattingen hebben. Ook kan onderzocht worden wat de specifieke rollen van de conciërges en *influencers* dan kunnen zijn.

Implicaties voor de praktijk

De mentoren geven aan dat ouders altijd een rol spelen bij de profielkeuze van hun kinderen. De ouders zijn hoe dan ook betrokken. Daarom is het van belang om de ouders zo goed mogelijk te informeren over de profielkeuze. Volgens de mentoren speelt de rol van ouders onvermijdelijk een rol, en het is wenselijk dat deze rol een positieve bijdrage levert. Wanneer ouders goed geïnformeerd zijn over de mogelijkheden en het gehele proces van profielkeuze, zijn zij beter in staat om advies te geven en ondersteuning te bieden (Hogeboom, 2010). De mentoren benadrukten dat leerlingen naar hun ouders opkijken en hun keuzes in profielkeuze volgen. Daarom is het belangrijk wat ouders denken en vinden over de profielkeuze. De betrokkenheid van ouders kan een positief effect hebben (Hogeboom, 2010). Scholen zouden informatiesessies kunnen organiseren om ouders goed te informeren, bijvoorbeeld door middel van voorlichtingen over de mogelijkheden bij de profielkeuze. Tijdens deze sessies kunnen ouders ook vragen stellen aan de mentoren. Naast praktische informatie over de profielkeuze is het tevens essentieel om ouders van meer informatie te voorzien, zodat zij zich bewust worden van de rol die zij spelen binnen de school (Mncube, 2007). Op die manier kunnen ouders niet alleen praktische kennis vergaren om hun kinderen te begeleiden, maar ook getraind worden in het effectief toepassen van deze informatie.

Op basis van de gevonden resultaten is er ook een tweede implicatie voor de praktijk gevormd. Mentoren moeten benadrukken dat de leerlingen voor zichzelf moeten kiezen. Veel mentoren gaven namelijk aan dat leerlingen hun keuzes vaak baseren op leeftijdsgenoten of ouders. Leerlingen kiezen bijvoorbeeld een bepaald profiel omdat het profiel in de omgeving vaak gekozen wordt. Of leerlingen kiezen een bepaald profiel omdat hun ouders werk in dezelfde sector hebben. Het is daarom belangrijk voor mentoren om dit punt te benadrukken. Voor leerlingen zelf is het namelijk het beste als de leerling voor zichzelf kiest en niet de keuze baseert op anderen (Minh et al., 2015). Op de lange termijn heeft de leerling hier het meeste aan. Het is uiteindelijk het meest wenselijk dat de stem van het individu gehoord wordt en dat er wordt gekeken naar persoonlijke voorkeuren en doelen (Minh et al., 2015). Dit is met name belangrijk omdat kinderen vaak geen rekening houden met de langetermijneffecten van hun keuzes (Kessler, 2017). Het kan de leerlingen daarom ten goede komen als hun mentor hen herhaaldelijk hieraan herinnert op verschillende momenten. De mentor kan benadrukken dat het op de lange termijn het beste is om keuzes te maken op basis van individuele behoeften en doelen. Door dit onderwerp herhaaldelijk met de leerlingen te bespreken en praktijkvoorbeelden te gebruiken, kan de mentor de leerlingen mogelijk ondersteunen in hun keuzeprocess.

Literatuurlijst

- Albert, D., Chein, J., & Steinberg, L. (2013). The Teenage Brain. *Current Directions in Psychological Science*, 22(2), 114–120. <https://doi.org/10.1177/0963721412471347>
- Albert, D., & Steinberg, L. (2011). Judgment and Decision Making in Adolescence. *Journal of Research on Adolescence*, 21(1), 211–224. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2010.00724.x>
- Boeije, H. A Purposeful Approach to the Constant Comparative Method in the Analysis of Qualitative Interviews. *Quality & Quantity* 36, 391–409 (2002). <https://doi.org/10.1023/A:1020909529486>
- Ceja, M. (2006). Understanding the Role of Parents and Siblings as Information Sources in the College Choice Process of Chicana Students. *Journal of College Student Development* 47(1), 87-104. doi:10.1353/csd.2006.0003.
- Chan, K.-W., & Chan, S.-M. (2008). Emotional Autonomy versus Susceptibility to Peer Pressure: A Case Study of Hong Kong Adolescent Students. *Research in Education*, 79(1), 38–52. <https://eric.ed.gov/?id=EJ907775>
- Croft, M., Squire, J., Spurrier, A., & Rotherham, A. J. (2022). New Solutions for Frustrated Parents: How Education Leaders Can Help. In *Bellwether Education Partners*. Bellwether Education Partners. <https://eric.ed.gov/?id=ED621964>
- Diepstraten, J. F. P. B. (2010). Het beeld van derdejaars havo en vwo leerlingen van exacte vakken. <https://pure.tue.nl/ws/files/46985414/690045-1.pdf>
- van Duijvenvoorde, A. C. K., & Crone, E. A. (2013). The teenage brain: A neuroeconomic approach to adolescent decision making. *Current Directions in Psychological Science*, 22(2), 108–113. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1177/0963721413475446>
- Dunn, M. S., Eddy, J. M., Wang, M. Q., Nagy, S., Perko, M. A., & Bartee, R. T. (2001). The influence of significant others on attitudes, subjective norms and intentions regarding dietary supplement use among adolescent athletes. *ADOLESCENCE-SAN DIEGO-*, 36, 583-592. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11817638/>
- Glaser, B. G. (1965). The Constant Comparative Method of Qualitative Analysis. *Social Problems*, 12(4), 436–445. <https://doi.org/10.2307/798843>

- Erten, S., & Köseoglu, P. (2022). A Review of Studies the Field of Educational Sciences within the Context of Theory of Planned Behavior. *Journal of Turkish Science Education*, 19(2), 389–402. <https://www.tused.org/index.php/tused/article/view/1469>
- Euser, A. S., Evans, B. E., Greaves-Lord, K., Huizink, A. C., & Franken, I. H. A. (2013). Parental Rearing Behavior Prospectively Predicts Adolescents' Risky Decision-Making and Feedback-Related Electrical Brain Activity. *Developmental Science*, 16(3), 409–427. <https://doi.org/10.1111/desc.12026>
- Flick, U. (2018). *An Introduction to Qualitative Research* (6th. ed.). Sage Publications.
- Freankel, J.R.; Hyun, H.H. & Wallen, N.E. (2018). *How to design and evaluate research in education - International edition*. McGraw-Hill Humanities, Social Sciences & World Languages.
- Goldsmith, E. B., & And Others. (1993). Insights into the Long-Term Effects of Parents' Careers on Reported Parent-Offspring Closeness. *Journal of Employment Counseling*, 30(2), 50–54. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1920.1993.tb00967.x>
- Groothuis, M., & Verkuyl, H. (2008). *Mentor in het voortgezet onderwijs*. Gids voor een aanpak met visie. Soest: Uitgeverij Nelissen.
- Hammink, J., & Hoeven, R. (2013). *Profielkeuze vanuit Leerlingperspectief*. <https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/263301/Profielen%20Middelbaar%20Onderwijs%20PGO%20eindversie%2025-01-2013.pdf?sequence=1>
- Harris, D. N. (2010). How do school peers influence student educational outcomes? Theory and evidence from economics and other social sciences. *Teachers College Record*, 112(4), 1163-1197. <https://doi.org/10.1177/016146811011200404>
- Hogeboom, B. (2010). Ouders en schoolsucces in het voortgezet onderwijs. <http://tekstvanbreugel.nl/wp-content/uploads/2014/09/Ouders-en-schoolsucces-hele-boek.pdf>
- Hsieh, H.F. & Shannon, S.E (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15 (9), 1277-1288. <https://doi.org/10.1177/1049732305276687>

- Jacobs, J. E., Chhin, C. S., & Bleeker, M. M. (2006). Enduring Links: Parents' Expectations and Their Young Adult Children's Gender-Typed Occupational Choices. *Educational Research and Evaluation*, 12(4), 395–407. <https://doi.org/10.1080/13803610600765851>
- Jenje-Heijdel, W. (2010). Welke routes doorlopen leerlingen in het onderwijs. *Centraal Bureau voor de Statistiek, Sociaaleconomische trends, 3e kwartaal*, 33-41.
- Karcher, M. J. (2005). The Effects of Developmental Mentoring and High School Mentors' Attendance on Their Younger Mentees' Self-Esteem, Social Skills, and Connectedness. *Psychology in the Schools*, 42(1), 65–77. <https://doi.org/10.1002/pits.20025>
- Kessler, L., Hewig, J., Weichold, K., Silbereisen, R. K., & Miltner, W. H. R. (2017). Feedback negativity and decision-making behavior in the Balloon Analogue Risk Task (BART) in adolescents is modulated by peer presence. *Psychophysiology*, 54(2), 260–269. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1111/psyp.12783>
- Koopman, K. (2021, 29 april). Pushende ouders, te jong kiezen: veel decanen niet blij met profielkeuze. *NOS*. <https://nos.nl/artikel/2378737-pushende-ouders-te-jong-kiezen-veel-decanen-niet-blij-met-profielkeuze>
- Lankard, B. A. (1995). *Family Role in Career Development*. *ERIC Digest No. 164*
- Maruyama, G., & Ryan, C. S. (2014). *Research Methods in Social Relations*. John Wiley & Sons.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2021, 3 september). *Hoe zit het vwo in elkaar?* *Rijksoverheid.nl*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/vraag-en-antwoord/hoe-zit-het-vwo-in-elkaar>
- Minh, A., Patel, S., Bruce-Barrett, C., & O'Campo, P. (2015). Letting Youths Choose for Themselves: Concept Mapping as a Participatory Approach for Program and Service Planning. *Family and Community Health*, 38(1), 33–43. <https://www.jstor.org/stable/48515442>
- Mncube, V. (2007). Social Justice, Policy and Parents' Understanding of their Voice in School Governing Bodies in South Africa. *Journal of Educational Administration and History*, 39(2), 129–143. <https://doi.org/10.1080/00220620701342395>

- Murcia, K., Pepper, C., & Williams, J. (2020). Youth STEM Career Choices: What's Influencing Secondary Students' Decision Making. *Issues in Educational Research*, 30(2), 593–611. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1255708>
- Pu, S., Yan, Y., & Zhang, L. (2021). Do Peers Affect Undergraduates' Decisions to Switch Majors? *Educational Researcher*, 50(8), 516–526. <https://doi.org/10.3102/0013189X211023514>
- Reyna, V. F., Estrada, S. M., DeMarinis, J. A., Myers, R. M., Stanis, J. M., & Mills, B. A. (2011). Neurobiological and Memory Models of Risky Decision Making in Adolescents versus Young Adults. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 37(5), 1125–1142. <https://doi.org/10.1037/a0023943>
- Slot, E. M., Bronkhorst, L. H., Akkerman, S. F., & Wubbels, T. (2021). Vocational Interest Profiles in Secondary School: Accounting for Multiplicity and Exploring Associations with Future-Oriented Choices. *Journal of Educational Psychology*, 113(5), 1059–1071. <https://doi.org/10.1037/edu0000475>
- Tilburg University (2023). *Profielkeuze* Tilburg University. <https://www.tilburguniversity.edu/nl/onderwijs/bacheloropleidingen/studiekeuze/profielkeuze>
- Trusty, J. (1998). Family Influences on Educational Expectations of Late Adolescents. *Journal of Educational Research*, 91(5), 260–271. <https://doi.org/10.1080/00220679809597553>
- Veldhuizen, T. J. (2020). *Hoe komen leerlingen tot een keuze voor het keuzevak maatschappijwetenschappen?* (Master's thesis, University of Twente).
- Yazilitas, D., Saharso, S., de Vries, G. C., & Svensson, J. S. (2017). The Postmodern Perfectionist, the Pragmatic Hedonist and the Materialist Maximalist: Understanding High School Students' Profile Choices towards or away from Mathematics, Science and Technology (MST) Fields in the Netherlands. *Gender and Education*, 29(7), 831–849. <https://research.utwente.nl/en/publications/the-postmodern-perfectionist-the-pragmatic-hedonist-and-the-mater>
- Yavuzer, Y., Karatas, Z., Civilidag, A., & Gundogdu, R. (2014). The Role of Peer Pressure, Automatic Thoughts and Self-Esteem on Adolescents' Aggression. *Eurasian Journal of Educational Research*, 54, 61–78. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1057533.pdf>

Yüzüak, A. V. & Erten, S. (2018). An evaluation of science teacher candidates' energy saving behaviour intention based on theory of planned behaviour. *International Journal of Environmental Education*, 8(2), 123-149. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1181029.pdf>

Bijlage 1: Planning

Week	Data	Activiteit
9	27 feb-5 mrt	27-02: meeting met de focus op het onderzoeksplan.
10	6mrt-12mrt	Gehele week: inleiding schrijven
11	13mrt-19mrt	13-03: inleveren eerste versie inleiding voor feedback
12	20mrt-26mrt	20-03: meeting met de focus op de inleiding Herschrijven inleiding
13	27mrt-2apr	Gehele week: schrijven methode en herschrijven inleiding
14	3 apr-9 apr	06-04: inleveren eerste versie methode voor feedback
15	10 apr-16 apr	13-04: meeting met de focus op de methode Herschrijven methode
16	17 apr-23 apr	Gehele week: herschrijven methode
17	24 apr-30 apr	24-04: meeting met de focus op het analyseren interviews Gehele week: analyseren en schrijven resultaten
18	1-7 mei	01-05: inleveren eerste versie resultaten voor feedback
19	8-14 mei	08-05: meeting met de focus op de resultaten Gehele week: schrijven discussie en herschrijven resultaten
20	15-21 mei	18-05: eerste volledig concept inleveren

21	22-28 mei	25-05: meeting met de focus op feedback Gehele week: aanpassen discussie/gehele artikel
22	29 mei-4 juni	02-06: inleveren eerste kans
23	5-11 juni	
24	12-18 juni	16-06: bekendmaking beoordeling eerste kans
25	19-25 juni	19-06: meeting voor de presentatie.
26	26juni-2juli	28-06: inleveren eventuele tweede kans 28-06: eindpresentatie
27	3-9juli	07-07: bekendmaking beoordeling tweede kans

Bijlage 2: onderzoeksplan

Onderzoeksplan

Probleemstelling(aanleiding/relevantie)

Kinderen die het vmbo volgen op de middelbare school moeten meestal in de tweede klas een profielkeuze maken. De profielen die de leerlingen kunnen kiezen verschillen voor elke richting op het vmbo, maar iedere leerling moet in ieder geval een profielkeuze maken (Rijksoverheid, 2021). Mentoren zijn personen op een school die bedoeld zijn als steun en houvast voor de leerlingen. Zij hebben dus ook een ondersteunende rol bij deze profielkeuze van de leerlingen. Mentoren zijn in het Nederlands schoolsysteem direct betrokken bij de profielkeuze van hun leerlingen. Uit eerder onderzoek blijkt dat etnische achtergrond en gezin een grote rol spelen bij keuzes die kinderen moeten maken (Yazilitas, Saharso, de Vries & Svensson, 2017). Het gezin dat vaak bestaat uit ouders, broers of zussen en andere familieleden kunnen dus invloed hebben op de profielkeuze. Ook blijkt uit een onderzoek van Jacobs (2007) dat ouders hun attitudes tegenover onder andere gendernormen doorgeven aan hun kinderen en op deze manier ook hun kinderen bij het maken van belangrijke keuzes. Ook blijken vaak de denkbeelden van de ouders bepalend te zijn voor keuzes die hun kinderen maken in hun school- en carrière loopbaan (Lankard, 1995). Bewust of onbewust voor de leerlingen en de ouders zelf oefenen zij dus waarschijnlijk hun invloed uit op de kinderen (Ceja, 2006). Uit deze eerdere onderzoeken blijkt dus dat ouders en familie invloed kunnen hebben op de keuzes die hun kinderen maken. Maar ook leeftijdsgenoten kunnen een rol spelen. Jong volwassenen zijn namelijk erg beïnvloedbaar door leeftijdsgenoten (Yavuzer, 2014). Volgens een onderzoek van Pu (2021) bleek dat jongvolwassenen elkaar sterk beïnvloedden bij het maken van keuzes in hun schoolloopbaan. Doordat leeftijdsgenoten een belangrijk onderdeel van een jong volwassene zijn of haar leven zijn zoeken ze constant goedkeuring. Dit betekent dat jongeren erg worden beïnvloed van wat andere leeftijdsgenoten van hun vinden en denken. Jongeren zullen dus waarschijnlijk sneller hun keuzes zoals de profielkeuze baseren op wat anderen van hun vinden (Chan, 2008). Het lijkt er dus op dat bepaalde personen in het leven van een kind een rol spelen bij het keuzeproces van jongeren. Echter is er weinig onderzoek gedaan naar deze invloeden bij de precieze profielkeuze in het Nederlands schoolsysteem op het vmbo en hoe de mentoren hier over denken. Omdat de mentoren dus zo nauw betrokken zijn bij het keuzeproces zou het daarom juist interessant kunnen zijn om hun opvattingen te onderzoeken.

Onderzoeksvraag

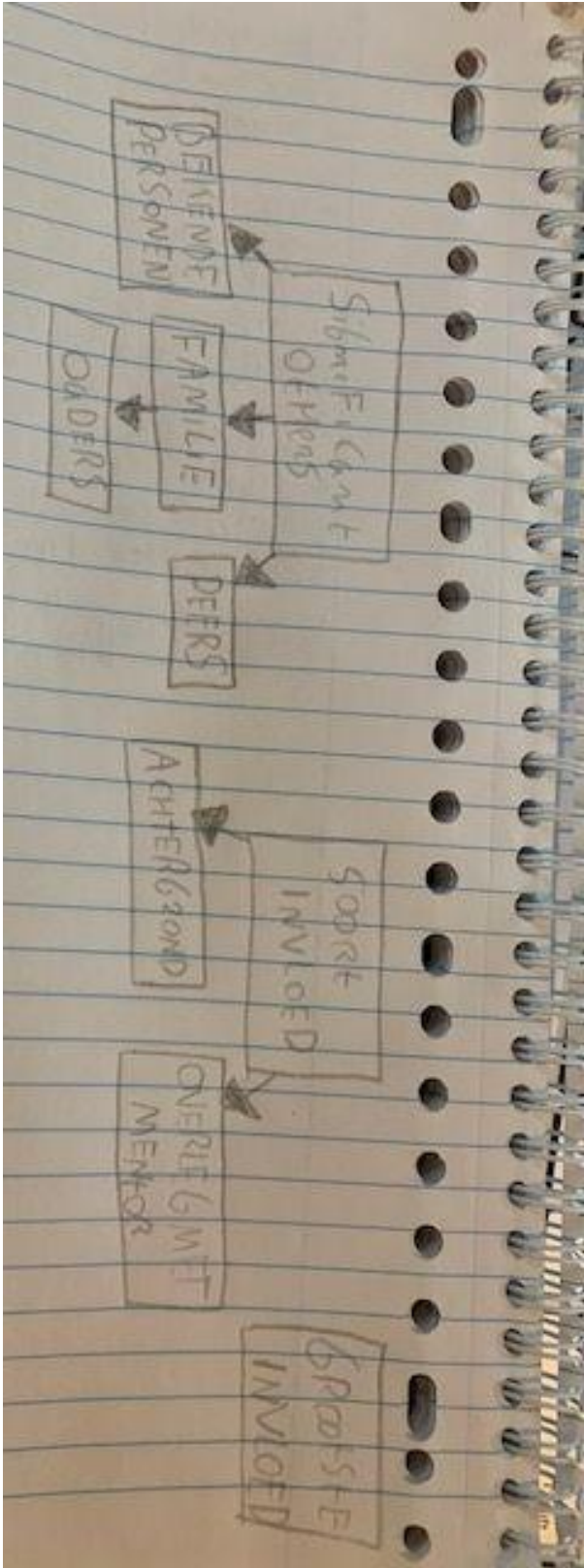
De onderzoeksvraag die zal worden gebruikt is de volgende: “Wat zijn de opvattingen van mentoren op het vmbo over de rol van ouders, andere familieleden en peers bij de profielkeuze van hun leerlingen?”

Onderzoeksmethode

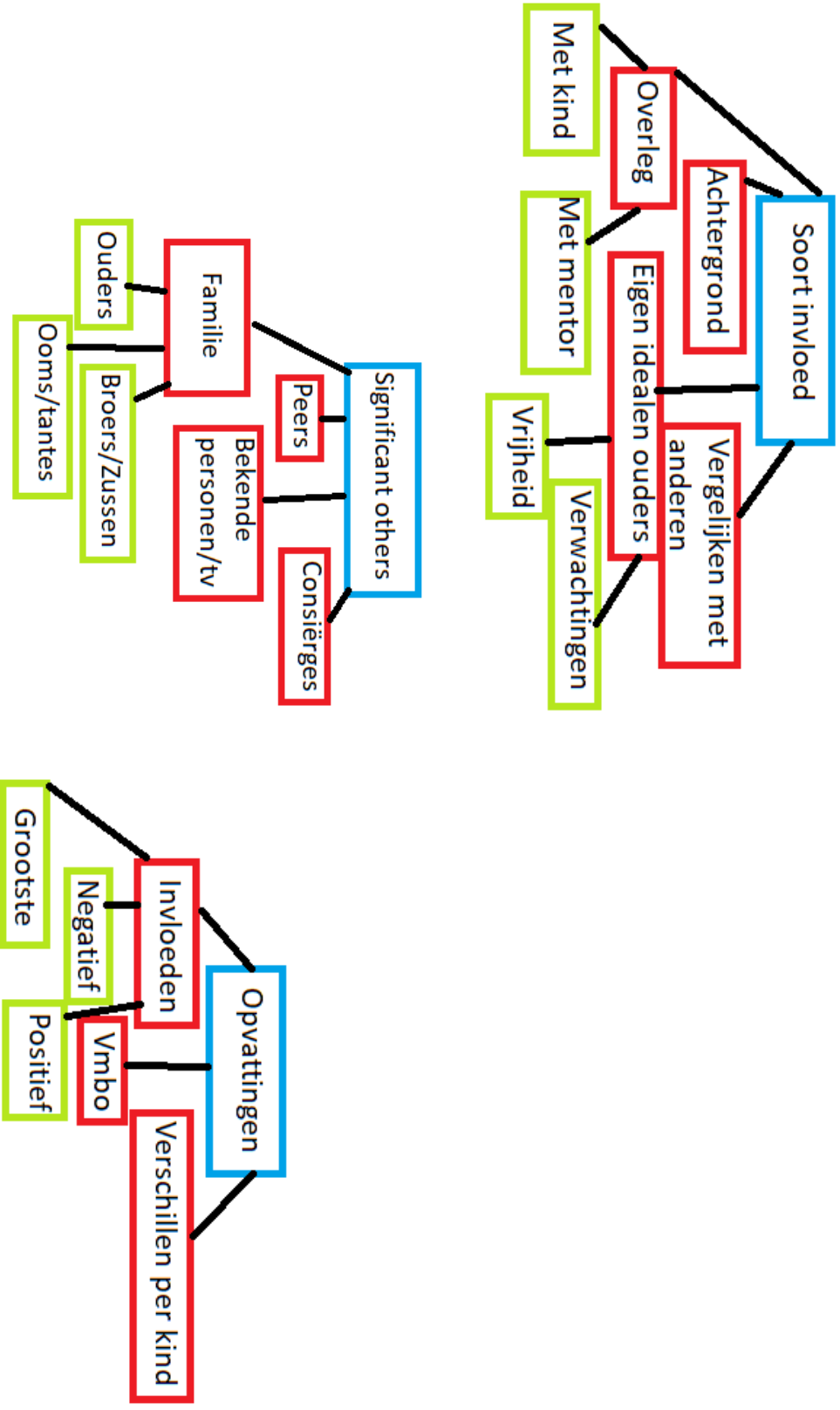
Om de onderzoeksvraag te beantwoorden zal gebruik worden gemaakt van afgenomen interviews. Deze interviews maken deel uit van het Flow-VO onderzoek vanuit de

Rijksuniversiteit Groningen. De interviews die relevant zijn voor dit onderzoek zijn afgenomen bij mentoren op 14 verschillende middelbare scholen in Nederland. Deze mentoren werken met VMBO leerlingen. De manier van data verzamelen is goedgekeurd door het ethisch comité van het 'Department of Pedagogical and Educational Sciences' en alle data wordt opgeslagen op de y-schijf. Het analyseren van deze interviews gebeurt door middel van een thematische analyse (Flick, 2018) in het programma ATLAS. In dit programma geeft de onderzoeker codes aan fragmenten uit de tekst die hij of zij relevant acht voor de onderzoeksvraag. Vervolgens wordt er een codeboom opgesteld met overkoepelende hoofdcodes en de daarbij behorende subcodes. Mogelijke hoofdcodes zouden kunnen zijn 'significant others' en 'opvattingen' met als subcodes 'ouders', 'brusjes', 'leeftijdsgenoten', 'peers', 'positieve invloed', 'negatieve invloed', 'actieve rol' en 'niet actieve rol'. Hiermee verkrijgen we een duidelijk overzicht van alle relevante punten uit de interviews voor de onderzoeksvraag. De informatie kan nu vervolgens geïnterpreteerd worden door de onderzoeker om vervolgens een antwoord op de onderzoeksvraag te formuleren.

Bijlage 3: Eerste versie codeboom

Bijlage 4: Tweede versie codeboom

Bijlage 5: Definitieve versie codeboom

